

RINGKJØBING AMT TEKNIK- OG MILJØOMRÅDET
25 JUNI 2004

Naturklagenævnets afgørelse
af 24. juni 2004

om fredning af Værnengene i Egvad og Holmsland Kommuner, Ringkjøbing
Amt og Blåbjerg Kommune, Ribe Amt
(sag nr. 03-111/650-0003)

Fredningsnævnet for Ringkjøbing Amt har den 29. oktober 2002 truffet afgørelse om fredning af Værnengene, et ca. 2.600 ha stort areal beliggende mellem "Tipperne" og Nymindegab i Ringkjøbing Fjords sydvestlige hjørne. Der er ikke rejst erstatningskrav i anledning af fredningen, og fredningsnævnet har ikke tilkendt erstatning for fredningen, således som den er gennemført.

Fredningssagen er rejst den 24. juni 1998 af Ringkjøbing Amt, Egvad Kommune, Skov- og Naturstyrelsen samt Danmarks Naturfredningsforening i fællesskab. Fredningen omfatter 54 lodsejere (lb.nr.) samt hytteejerne på Store Mjøl, Lille Mjøl og Grønbjerg.

Fredningens formål er at bevare og forbedre områdets landskabelige, naturmæssige og kulturelle værdier. Herudover skal fredningen sikre offentlighedens adgang til de dele af området, hvor dette er foreneligt med naturværdierne.

Fredningsformålet søges bl.a. opnået ved bestemmelser, der skal medvirke til at skabe grundlag for at sikre og genoprette en gunstig bevaringsstatus for de arter og naturtyper, området som internationalt naturbeskyttelsesområde er udpeget for at beskytte.

Fredningsformålet søges endvidere opnået ved bestemmelser, der særligt sikrer, at hyttebyerne på Store Mjøl, Lille Mjøl og Grønbjerg fortsat kan henligge som primitive hyttebyer med hytternes nuværende størrelse og faciliteter.

Fredningsnævnets afgørelse er påklaget til Naturklagenævnet af Foreningen af hytteejere på Værnet, Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Ornitologisk forening samt af to lodsejere.

Tidligere fredning og overvejelser om ændring af fredningen
Ved Overfredningsnævnets kendelse af 18. maj 1977 blev området fredet med stort set samme formål og indhold, som det der nu er bestemt af fredningsnævnet for så vidt angår arealerne som sådan. Dog skulle den eksisterende hyttebebyggelse, der ikke måtte være krævet fjernet i henhold til anden lovbestemmelse, fjernes inden for en nærmere angiven frist - 1. januar 1995.

I 1992 anmodede Egvad Kommune Ringkjøbing Amt om en drøftelse af afvejningen mellem landskab og kultur i området, idet kommunen fandt, at det ville være meget uheldigt, hvis myndighederne i 1995 skulle stå i den situation, at man måtte fjerne hytterne for øjnene af de mange mennesker, som i årtier havde brugt hytterne og området som den vigtigste ramme om deres fritid.

Kommunen mente, at der var store kulturhistoriske værdier i området, som det burde være muligt at bevare side om side med de landskabelige og naturhistoriske værdier.

Egvad Kommune anmodede på denne baggrund fredningsnævnet om dispensation til forlængelse af fristen for fjernelse af hytterne. Fredningsnævnet meddelte en sådan fristforlængelse sidst frem til den 1. juli 1998.

I fortsættelse heraf blev der nedsat en arbejdsgruppe bestående af repræsentanter for Skov- og Naturstyrelsen, Ringkjøbing Amt, Egvad Kommune, Danmarks Naturfredningsforenings lokalafdeling, Skjern-Egvad Museum og hytteejerne. Gruppen fik til opgave at vurdere mulighederne for at bevare flest mulige af hytterne samt vurdere i hvilket omfang, der ellers burde foretages ændringer af fredningen. Målet var at indføre bestemmelser for arealanvendelsen, så fredningens indhold bliver bragt i overensstemmelse med den faktiske miljøvenlige brug af arealerne, og med nutidige ønsker til driften af et internationalt værdifuldt område.

Arbejdet resulterede i, at Skov- og Naturstyrelsen, Ringkjøbing Amt og Egvad kommune samt Danmarks Naturfredningsforening besluttede at rejse en ny fredningssag.

Fredningsområdet

På Holmsland Klit er der mod vest havklitter, der går over i klithede og hedemose. Øst for landevejen er der hede og mod nord dyrkede marker, alt afgrænset mod Nymindestrømmen af et rørskovsbælte.

Bjålum klit, der omkranser en række mosearealer, er præget af græsser og lav. Nord for Bjålum Klit ligger 3 mindre klitformationer, Store Mjøl, Lille Mjøl og Grønbjerg med hyttebebyggelser.

De resterende dele af området er domineret af vandarealer og store rørskovs- og engarealer. Af de store rørskovsarealer bruges en del til rørskaar både langs Nymindestrømmen og længere mod øst. De vidtstrakte enge bliver for størstedelens vedkommende græsset, og omdriftsarealerne bliver mest brugt til græsproduktion.

Der er siden 1977-fredningen etableret parkerings- og rastepladser, opsat fugletårn og lavet udstilling i Nordladden på Tippervej centralt i området.

Arealet øst for Klitvejen er udpeget som Ramsarområde nr. 2, EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 43 og EF-habitatområde nr. 62 og sammenfattes af Internationalt naturbeskyttelsesområde nr. 69 Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen.

Udpegningsgrundlaget for EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 43 er ynglende Liste I-arter (klyde, rørhøg, mosehornugle og splitterne) samt store forekomster af trækfuglene knopsvane, pibesvane og sangsvane, kortnæbbet gås, knortegås, gravand, pibeand, krikand, spidsand, skeand, hvinand, store skallesluger og blishøne.

Udpegningsgrundlaget for EF-habitatområde 62 er havlampret, flodlampret, majsild, stavsild, odder, vandranke, flodmundinger, kystlaguner og strandsøer, strandenge, forstrand og begyndende klitdannelser, hvide klitter og vandremiler, stabile kystklitter med urteagtig vegetation (grå klit og grønsværklit), kystklitter med dværgbuskvegetation (klithede), kystklitter med havtorn, kystklitter med gråris, fugtige klitlavninger, næringsrige søer og vandhuller med flydeplanter eller store vandaks og rigkar.

I Regionplan 2001 er hele området udpeget til naturområde. Også i Egvad Kommunes kommuneplan 1997-2008 er arealet udpeget til naturområde, hvoraf følger, at området ikke kan udlægges til anden anvendelse end jordbrug og naturbeskyttelse.

Arealet er som ovenfor nævnt fredet ved Overfredningsnævnets kendelse fra 18. maj 1977.

En stor del af arealerne er omfattet af naturbeskyttelseslovens generelle bestemmelser, §§ 15, 16 og 17 om bygge- og beskyttelseslinier langs strande, åer og skove, § 8 om klitfredede arealer og § 3 om beskyttede naturtyper (søer, moser, heder og strandenge/-sumpe).

Landbrugsarealerne er af amterne udpeget til Særligt Følsomt Landbrugsområde (SFL), for hvilke det er muligt at opnå tilskud til miljøvenlig drift, (MVJ-aftaler).

En stor del af arealerne er i amternes naturtyperegistrering udpeget til ferske enge og få arealer som overdrev. På grund af aftaler med Strukturdirektoratet eller amterne om miljøvenlig drift af landbrugsarealer kan hovedparten af de registrerede ferske enge og overdrev efter aftalernes udløb bruges, som det var muligt i henhold til den gamle fredningskendelse, inden aftalerne blev indgået. Først et år efter aftaleudløb kan arealerne få status som beskyttet fersk eng eller overdrev, jf. undtagelsesbestemmelsen i § 2, stk. 3 i bekendtgørelse nr. 637 af 25. juni 2001 om beskyttede naturtyper.

Fredningnævnets afgørelse

Fredningen indeholder sædvanlige bestemmelser om bebyggelse, terrænændringer og tekniske anlæg m.v.

Der findes enkelte særbestemmelser. Således må en landingsbane for mindre fly på "Kromandens opgrøde" tilhørende Nymindegab Kro anvendes i hidtidigt omfang, dvs. hovedsagelig af gæster til kroen, men ikke til rundflyvning.

Offentlighedens færdsel må foregå på de på fredningskortet viste veje og stier samt i henhold til lovgivningens almindelige regler samt på veje og stier i de tre hyttebyer.

Hytterne på Store Mjøl, Lille Mjøl og Grønbjerg

Et væsentligt led i fredningen er bevarelse af hytterne i hyttebyerne. Der blev i 1995 af Ringkjøbing Amt foretaget en registrering af hytterne. Ved denne registrering blev alle hytterne opmålt og beskrevet samt fotograferet. Der er 327 eksisterende hytter. Der er fastsat detaljerede bestemmelser i fredningen, der skal sikre, at hytteområdet bevarer den nuværende karakter og udformning. Der er bl.a. krav om opretholdelse, medlemskab og beføjelser for den nuværende hytteforening. Endvidere er der forbud mod kloakering og bl.a. bestemmelser om, at hytterne ikke på nogen måde må udvides i forhold til registreringen fra 1995, samt at

hytterne skal vedligeholdes, således at den ydre fremtræden og karakter ikke ændres.

Arealanvendelsen

Et andet led i fredningsforslaget består i en revision af arealanvendelsen. Der har under behandlingen af forslaget været uenighed mellem sagsrejsjerne og lodsejerne om, hvorledes arealerne måtte anvendes efter Overfredningsnævnets kendelse fra 1977. Baggrunden for denne uenighed var tvivl om, hvilket kortbilag, der viste arealanvendelsen.

Efter opfordring fra sagsrejsjerne traf fredningsnævnet derfor den 5. februar 2001 afgørelse om:

"at der ved en eventuel ændring af bestemmelserne om arealanvendelsen skal tages udgangspunkt i, at det er kortet, der senest er rettet i december 1978 (kort 2), der er udtryk for den arealanvendelse, der er gældende inden ændringerne."

"Begrundelsen er, at lodsejerne har haft en berettiget forventning om, at det er dette kort, der var udtryk for, hvad arealerne måtte anvendes til. Dette har de handlet efter siden afslutningen af forhandlingerne med miljømyndighederne i 1978."

Afgørelsen er ikke indbragt for Naturklagenævnet.

Fredningsnævnet har på baggrund af udtalelser fra Ringkjøbing Amt og Skov- og Naturstyrelsen lagt til grund, at habitatforpligtelsen med den eksisterende arealanvendelse er tilgodeset, idet de eksisterende MVJ-aftaler forventes videreført.

Fredningen indeholder i § 6 i fredningsnævnets afgørelse følgende bestemmelser om arealanvendelsen, idet der henvises til fredningsnævnets kortbilag 1, jf. kortbilag 3, hvor arealer omfattet af MJV-aftaler er markeret. Det fremhæves, at der ikke ved bestemmelserne nedenfor er tilstræbt nogen væsentlige ændringer i forhold til Overfredningsnævnets kendelse af 18. maj 1977.

1. Arealer i omdrift:

Arealerne må fortsat udnyttes landbrugsmæssigt. Brug af sprøjte- og bekæmpelsesmidler kan finde sted. Arealerne må ikke tilplantes, ej heller med juletræer, energiafgrøder eller lignende, og der må ikke etableres nye læhegn. Udskiftning og reetablering af eksisterende læhegn kan dog foretages.

2. Vedvarende græsarealer:

Arealerne må ikke opdyrkes eller tilplantes, ej heller med juletrær, energiafgrøder eller lignende, og der må ikke etableres nye læhegn. Udskiftning og retablering af eksisterende læhegn kan dog foretages. Arealerne må omlægges i hidtidigt omfang, men kun med nødvendige rensningsafgrøder. Arealerne må derfor ikke indgå i almindelig omdrift. Arealerne må gødes i hidtidigt omfang. Brug af sprøjte- og bekæmpelsesmidler kan kun finde sted efter indhentet dispensation fra fredningsnævnet. Akutte angreb af stankelbenslarver kan dog bekæmpes uden dispensation fra fredningsnævnet.

3. Øvrige arealer (klitter, rørskove, enge og andet):

Arealerne må ikke opdyrkes/pløjes, tilplantes/gentilplantes, ej heller med juletrær, energiafgrøder eller lignende. Udskiftning og retablering af eksisterende læhegn kan dog foretages, ligesom den eksisterende beplantning omkring fugletårnet må vedligeholdes. Endvidere skal tilplantning med hjælme og lignende være mulig som led i sandflugstbekæmpelse. Brug af sprøjte- og bekæmpelsesmidler kan kun finde sted efter indhentet dispensation fra fredningsnævnet. Akutte angreb af stankelbenslarver kan dog bekæmpes uden dispensation fra fredningsnævnet. Arealerne må gødes i hidtidigt omfang.

Rørskovsarealerne må afskæres i henhold til naturbeskyttelseslovens almindelige bestemmelser.

Klager og bemærkninger til klagerne

En lodsejer, Niels Kristensen (lb.nr. 2) har bl.a. klaget over, at arealet matr.nr. 5mm Lønne Præstegård, Lønne, er angivet som vedvarende græs. Han mener, at arealet hele tiden har været i omdrift. Arealet er af samme grund heller ikke med i MVJ-aftalen med Ribe Amt.

En lodsejer, Lars Tybjerg (lb.nr. 58) har klaget over, at fredningsnævnet ikke har omtalt eller taget hensyn til nogle ændringsforslag, som han fremsatte over for fredningsnævnet.

Han ønsker:

at motorkørsel skal være forbudt i lygtetændingstiden nord for parkeringspladsen på Vesterlundvej ved afgreningen til Bork Havn, bortset fra nødvendig kørsel til stationen på Tipperne,
at motorkørsel forbydes på alle veje (herunder veje på fredningsområdets grænser), der ikke drejer sig om transport til og fra lodsejere eller forpagtere af disses jord. Forbudet skal dog ikke gælde for veje,

der på fredningskortet bilag 2 betegnes "offentlige veje, ubegrænset adgang" og

at veje, stier, parkeringspladser osv. på fredningsområdet og dets grænser kun må vedligeholdes ved anvendelse af naturlige materialer, mens bygningsaffald ikke må anvendes.

De to første forslag er navnlig fremsat med sigte på at reducere generne for fuglelivet.

Ringkjøbing Amt har anført, at kørende færdsel fra Nordladden til Tipperskellet ikke er tilladt i jagtsæsonen (1/9 - 31/12) fra 1 time før solnedgang til 1 time efter solopgang. Hvis forbudet udstrækkes til at gælde som foreslået af Lars Tybjerg, vil det blandt andet betyde, at hytteejerne ikke kan køre i bil til deres hytter om aftenen, hvilket synes urimeligt.

Et forbud mod motorkørsel uden for de asfalterede veje, bortset fra lodsejeres og forpagteres egne transportere, vil være en stor forringelse af forholdene for de mange turister, der hvert år kører til Tipperskellet eller besøger fugletårnet på Værnsande og synes ikke rimeligt.

Vedligeholdelse af veje med bygningsaffald ser ikke pænt ud. Men af hensyn til bestræbelserne på at spare på amtets råstofressourcer bør der ikke være generelt forbud med genbrug af bygningsmaterialer. Det kan eventuelt indføres i kendelsen, at der ved vedligeholdelse af veje, stier og P-pladser skal foretages afdækning med naturlige materialer.

Bestemmelserne for hytterne

Foreningen af Hytteejere på Værnet har klaget over bestemmelsen om, "at hytter, der forfalder, fjernes af hytteejersforeningen" og bestemmelsen om, "at hytter, der fjernes eller ødelægges ved brand og naturkatastrofer, ikke må genopføres."

Klageren gør gældende, at hytterne er den enkelte hyttejers private ejendom. Foreningen har som privat organisation ingen retlig kompetence til at destruere hytter, som skønnes forfaldne.

Af hensyn til ønsket om at bevare de kulturhistoriske værdier, som knytter sig til de selvgroede hyttebyer, bør fredningsforslagets oprindelige bestemmelse om, at hytterne kan genopføres efter brand og naturkatastrofer, være gældende.

Skov- og Naturstyrelsen har udtalt, at styrelsen er enig i klagen, og at man derfor foreslår fredningsbestemmelserne ændret, så hytterne kan genopføres efter brand og naturkatastrofer, og således at det påhviler hytteejeren at fjerne en forfalden hytte.

Arealanvendelsen

Dansk Ornitologisk Forening (DOF) har i sin klage navnlig anført, at afgørelsen medfører direkte og alvorlige forringelser af de eksisterende beskyttelsesbestemmelser for fuglene og naturen på Værnenegene i forhold til Overfredningsnævnets kendelse fra 1977. Forringelsen af beskyttelsen er i klar modstrid med forpligtelserne i såvel Fuglebeskyttelsesdirektivet som Habitatdirektivet.

Efter Overfredningsnævnets kendelse fra 1977, § 5, må arealer, som ved fredningssagens rejsning den 15. april 1971 henlå som vedvarende græs, overdrev, sump eller rørskov, ikke opdyrkes. Dog må græsarealer pløjes til nødvendige rensningsafgrøder i indtil 3 år ad gangen.

Efter DOFs opfattelse har store dele af de arealer, der i fredningsnævnets nye afgørelse udlægges som vedvarende græsarealer, aldrig været omlagt og for yderligere en dels vedkommende i hvert fald ikke inden for de sidste 10-20 år. Disse arealer er derfor omfattet af beskyttelsen efter naturbeskyttelseslovens § 3.

Fredningsnævnets nye afgørelse gør det imidlertid muligt at opløje og omlægge arealer, der hidtil har været beskyttet af lovens generelle beskyttelse i § 3, da nævnet kalder det, der hidtil har været betragtet som § 3-beskyttede enge, for vedvarende græsarealer. DOF finder, at dette er meget uheldigt for de interesser, som fredningen skulle være med til at sikre.

Det er efter DOF's mening i strid med naturbeskyttelseslovens formål, når en fredning medfører en dårligere beskyttelse end gældende før fredningen. Dette er ligeledes i strid med Fuglebeskyttelsesdirektivet, hvor Danmark forpligter sig til at sikre levesteder for bestemte arter af ynglefugle og regelmæssigt tilbagevendende trækfuglearter.

DOF ønsker derfor, at "Vedvarende græsarealer" skal være omfattet af samme beskyttelse, som "Øvrige arealer (klitter, rørskove, enge og andet)", således at omlægning stoppes. Man ønsker også konkrete begrænsninger på gødningsanvendelsen på de enkelte delområder og bestemmelser,

der sikrer, hvornår og hvor mange kreaturer, der kan udsættes i de enkelte delområder.

Endelig ønsker man jagtudøvelsen på Værnengene særligt langs grænsen til Tipperreservatet begrænset.

Danmarks Naturfredningsforening har i sin uddybende klage af 3. juli 2003 bl.a. udtalt, at man finder det beklageligt, at der under sagens forberedelse er fremlagt et andet arealanvendelseskort (kort 1), som angiver langt større beskyttede arealer, end det kort (kort 2), som fredningsnævnet har valgt at lægge til grund for sin afgørelse. Det oprindelige kort, var en del af grundlaget for foreningens arbejde med fredningssagen.

Foreningen mener, at det bør fremgå af redegørelsen for fredningens plangrundlag, at området ud over at være EF fuglebeskyttelsesområde 43 og Ramsar-område 2 også er udpeget som EF habitatområde nr. 62 og internationalt naturbeskyttelsesområde nr. 69. Det bør desuden overvejes, om arter og naturtyper, der er grundlag for udpegningen, skal angives for at understrege lokalitetens unikke kvalitet.

Fredningsbestemmelserne skal være i overensstemmelse med de forpligtelser, der følger af områdets status som internationalt naturbeskyttelsesområde. Området skal derfor i den løbende forvaltning administreres i overensstemmelse med Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 477 af 7. juni 2003 om afgrænsning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder. Områdets målsætning skal være at "sikre eller tilvejebringe en gunstig bevaringsstatus" for de naturtyper og arter, der udgør områdets udpegningsgrundlag. Dette fremgår af fredningsnævnets afgørelse som punkt 5 i § 1, men bør gøres til et mere primært formål.

Danmarks Naturfredningsforening udtrykker i øvrigt principiel betænkelighed ved, at internationale forpligtelser på naturområdet i væsentlig grad hviler på tidsbegrænsede, frivillige aftaler mellem lodsejere og myndigheder, (MVJ-aftaler). Desuden forekommer det utrygt, at den optimale sikring og forbedring af Værnengene baseres på en fremtidig mulig forbedring af naturbeskyttelsesloven.

Skov- og Naturstyrelsen mener, at DOF's klage over, at der med fredningsnævnets afgørelse sker en forringelse af Overfredningsnævnets afgørelse af 1977 i relation til arealanvendelsen bygger på to misforståelser:

1. Fredningsnævnet har den 5. februar 2001 truffet afgørelse om, at der ved eventuelle ændringer af bestemmelserne om arealanvendelse skulle tages udgangspunkt i et bestemt kort rettet i december 1978 (kort 2), hvilket kort lodsejerne havde anvendt som grundlag for driften.

Arealanvendelseskortet i fredningsnævnets afgørelse af 29. oktober 2002 er identisk med det kort, som viser, hvordan arealerne måtte anvendes efter Overfredningsnævnets afgørelse i 1977.

2. En stor del af de arealer, som i marken fremstår som enge, der er beskyttet af naturbeskyttelseslovens § 3 og derfor i amtets vejledende registrering af beskyttede naturtyper efter lovens § 3 er registreret som § 3 enge, er ikke omfattet af denne beskyttelse. Amtet har foretaget registreringen af § 3-beskyttede arealer ud fra luftfotos og ved besigtigelse, men der er ikke taget højde for, at der på en stor del af arealerne har været aftaler om miljøvenlig drift (MFO og MVJ) fra før 1. juli 1992. Disse arealer er omfattet af undtagelsesbestemmelsen i § 2, stk. 3, i bekendtgørelse nr. 637 af 25. juni 2001 om beskyttede naturtyper, hvorefter der er mulighed for at genoptage den tidligere udnyttelse af arealerne indtil et år efter aftalens udløb.

For så vidt angår DOF's klage over, at fredningen ikke i tilstrækkeligt omfang lever op til forpligtelserne i EF-fuglebeskyttelsesdirektivet og EF-habitatdirektivet udtaler Skov- og Naturstyrelsen:

Det er styrelsens vurdering, at samspillet mellem fredningsbestemmelserne og de indgåede MVJ-aftaler udgør en tilstrækkelig beskyttelse, og forpligtelserne efter habitat- og fuglebeskyttelsesdirektivet med den eksisterende arealanvendelse er tilgodeset, idet de eksisterende MVJ-aftaler forventes videreført. Såfremt arealdriften mod forventning skulle ændres, må det vurderes, om der er behov for at bringe andre virkemidler i anvendelse for at beskytte området.

Af hensyn til forekomsten af arter, som området er udpeget for at beskytte, kan der være behov for at fastsætte bestemmelser om, at høslet på de i fredningen benævnte "vedvarende græsarealer" og "øvrige arealer" først finder sted efter den 15. juli.

De konkrete behov i forhold til forekomster af sårbare ynglefugle i området er imidlertid ikke kendte, og det er derfor ikke muligt præcist at afgrænse de områder, hvor eksempelvis senere høslet vil være nødven-

digte for at leve op til forpligtelserne. Skov- og Naturstyrelsen forventer, at en sådan vurdering kan finde sted i forbindelse med den kommende aktive forvaltning af området. Folketinget har nu den 25. maj 2004 vedtaget L 146: Forslag til lov om ændring af lov om naturbeskyttelse, lov om planlægning, lov om vandløb og museumsloven. Med vedtagelsen er der tilvejebringe grundlaget for en sådan forvaltning, jf. forslaget kap 2a om internationale naturbeskyttelsesområder.

Skov- og Naturstyrelsen mener i øvrigt i modsætning til DOF, at eventuelle jagtmæssige spørgsmål bør løses efter vildtforvaltningsloven, og at der bør være mulighed for udskiftning af eksisterende læhegn og for reetablering af den eksisterende beplantning omkring fugletårnet på Hartkornsværn.

Ringkjøbing Amt har i det hele tilsluttet sig Skov- og Naturstyrelsens udtalelse.

Naturklagenævnets afgørelse

I sagens behandling, herunder besigtigelse og offentligt tilgængeligt møde, har deltaget samtlige 10 medlemmer af Naturklagenævnet: Bent Jacobsen (formand), Ole Pilgaard Andersen, Marie-Louise Andreasen, Peter Christensen, Leif Hermann, Mogens Mikkelsen, Jens Steffensen, Anders Stenild, Poul Søgaard og Jens Vibjerg.

Nævnet udtaler enstemmigt:

Fredningen bør gennemføres i det væsentlige som bestemt af fredningsnævnet. Nævnet lægger herved de af Skov- og Naturstyrelsen og Ringkjøbing Amt tilkendegivne forudsætninger til grund, herunder at fredningens arealanvendelsesbestemmelser sammen med de eksisterende MVJ-aftaler for tiden anses for at udgøre en tilstrækkelig beskyttelse af områdets naturværdier også i relation til de internationale forpligtelser, der følger af, at området er udpeget som internationalt naturbeskyttelsesområde. Der lægges endvidere vægt på, at fredningsmyndighederne vil vurdere, om der er behov for at bringe andre virkemidler i anvendelse for at beskytte området, såfremt de eksisterende MVJ-aftaler ikke videreføres, og arealdriften således mod forventning skulle ændres.

Nævnet finder ikke, at der er behov for i fredningen at fastsætte særlige bestemmelser om jagt, men at de jagtmæssige spørgsmål indtil videre bør løses efter vildtforvaltningsloven.

Vedrørende den eksisterende beplantning omkring fugletårnet på Hartkornsværn bestemmes det, at plejemyndigheden skal have ret til at fjerne eksisterende beplantning og eventuelt erstatte den med blandet løvtræsbeplantning.

Det bestemmes endvidere, at arealet på matr.nr. 5mm Lønne Præstegård, Lønne, der må benyttes som landingsplads, må drives som hidtil, dvs. være i omdrift.

Vedrørende det rejste spørgsmål om genbrug af bygningsmaterialer til vedligeholdelse af veje, stier og parkeringspladser bestemmes det, at der skal ske afdækning med grus eller andet naturligt materiale. Af de af Ringkøbing Amt anførte grunde findes det endvidere ikke hensigtsmæssigt at indføre yderligere restriktioner for færdsel med motorkøretøjer.

Det bestemmes, at pligten for hytteforeningen til at fjerne hytter, der forfalder, udgår, samt at der indføres en ret for den enkelte hyttejer til at genopføre en hytte efter brand mv.

Vedrørende stier bestemmes det, at de af fredningsnævnet foreslåede stier skal fastlægges i fredningen. Som følge heraf tilkendes lodsejerne sædvanlig stierstatning. I forbindelse med at stierne fastlægges i fredningen, er der kommet enkelte ønsker fra lodsejerne om mindre ændringer af stiforløbet, som Ringkøbing Amt har kunnet anbefale, og som nævnet har imødekommet. Der er endvidere fra bestyrelsen for Dagsletters Værn og Gl. Værn kommet ønsker om nærmere indhold af informationstavler, herunder bl.a. med angivelse af tidsmæssige begrænsninger i jagtsæsonen for offentlighedens færdsel på visse stier. Disse ønsker er kun delvist imødekommet.

Idet fredningsnævnets afgørelse af 29. oktober 2002 ophæves, fastsættes følgende fredningsbestemmelser for fredningsområdet, der er afgrænset som vist på fredningskort, der hører til Naturklagenævnets afgørelse (kort I og kort II). Fredningen omfatter helt eller delvist de på vedhæftede matrikelfortegnelse anførte ejendomme.

§ 1. Fredningens formål

Fredningen har til formål at bevare og forbedre områdets landskabelige, naturmæssige og kulturelle værdier, herunder at medvirke til at skabe grundlag for at sikre og genoprette en gunstig bevaringsstatus for de arter og naturtyper, det internationale naturbeskyttelsesområde er udpeget for at beskytte.

Fredningen skal endvidere sikre offentlighedens adgang til de dele af området, hvor dette er foreneligt med naturværdierne.

Fredningen har særligt til formål: at opretholde Værnengene og engområderne langs Nymindestrømmen samt poldene som åbne landskaber med rørskove og græssede enge og strandenge, som tilgodeser plantelivet og herudover især vade- og andefugle samt gæs knyttet til disse landskabstyper, at opretholde Bjålum Klit og klitområderne på Holmsland som åbne klitområder, samt at sikre at hyttebyerne på Store Mjøl, Lille Mjøl og Grønbjerg fortsat kan henligge som primitive hyttebyer med hytternes nuværende størrelse og faciliteter.

§ 2 Bebyggelse mv.

Der må ikke opføres ny bebyggelse, herunder tilbygninger, boder, skure, hytter, opstilles campingvogne eller andre letflyttelige indretninger. Der må ikke ske teltning eller campering i området.

Opførelse/opstilling af læskure, staklader og lignende, der er nødvendige for en ejendoms drift som landbrugsejendom, kan ske med fredningsnævnets godkendelse af placering og udformning. Fredningen er ikke til hinder for midlertidig opstilling af nødvendige arbejdsskure i forbindelse med rørrensning.

§ 3 Terrænændringer, afvanding mv.

Der må ikke ske terrænændringer, herunder udnyttelse af råstoffer, foretages yderligere afvanding eller tilsvarende indgreb. Undtaget fra forbudet mod terrænændringer er alene arbejder i forbindelse med sandflugtsbekæmpelse, vedligeholdelsesarbejder på klitter og dæmninger samt vedligeholdelsesmæssige oprensninger af bestående kanaler og grøfter, som er nødvendige for opretholdelse af den landbrugsmæssige og fiskerimæssige udnyttelse af arealerne.

Store Lo vest for vejen og Gødelen kan oprensnes til sejlads. Inden oprensningen skal tilsynsmyndigheden kontaktes og tilsynsmyndighedens anvisninger om oprensningen skal efterkommes af hensyn til bevarelse af Vandranke.

§ 4 Tekniske anlæg mv.

Der må ikke opføres tekniske anlæg mv., såsom master, vindmøller eller skæmmende indretninger.

Der må ikke etableres andre faste anlæg såsom dambrug, dyrefarme, herunder hjorte- og minkfarme, motorbaner, landingsbaner, skydebaner, oplagspladser, lossepladser eller henkastes affald. Dog skal oplagspladser til høstede tagrør respekteres.

Den eksisterende landingsbane på "Kromandens opgrøde", matr.nr. 5mm Lønne Præstegård, Lønne må anvendes i hidtidigt omfang.

De på kort I viste panserspæringer må ikke fjernes eller ændres uden tilladelse fra fredningsnævnet. På de militære øvelsesarealer kan der foretages mindre anlægsarbejder, hvis udformning og placering er godkendt af fredningsnævnet.

§ 5. Veje

Der må ikke anlægges nye veje. Jordbrugsmæssigt nødvendige markveje kan anlægges efter fredningsnævnets godkendelse. Reparation og vedligeholdelse af veje kan ske ved genbrug af bygningsmaterialer, men der skal ske afdækning med grus eller andet naturligt materiale.

§ 6. Arealanvendelse

Fredningens anvendelsesbestemmelser for arealerne fremgår af kort II. På kortet er endvidere vist arealer hvor der er ingået MVJ-aftaler. Fredningen indeholder følgende bestemmelser for arealanvendelsen:

§ 6.1 Arealer i omdrift

Arealerne må fortsat udnyttes landbrugsmæssigt. Brug af sprøjte- og bekæmpelsesmidler kan finde sted. Arealerne må ikke tilplantes, ej heller med juletræer, energiafgrøder eller lignende, og der må ikke etableres

nye læhegn. Udskiftning og retablering af eksisterende læhegn kan dog foretages.

§ 6.2 Vedvarende græsarealer

Arealerne må ikke opdyrkes eller tilplantes, ej heller med juletræer, energiafgrøder eller lignende, og der må ikke etableres nye læhegn. Udskiftning og retablering af eksisterende læhegn kan dog foretages. Arealerne må omlægges i hidtidigt omfang, men kun med nødvendige rensningsafgrøder. Arealerne må derfor ikke indgå i almindelig omdrift. Arealerne må gødes i hidtidigt omfang. Brug af sprøjte- og bekæmpelsesmidler kan kun finde sted efter indhentet dispensation fra fredningsnævnet. Akutte angreb af stankelbenslarver kan dog bekæmpes uden dispensation fra fredningsnævnet.

§ 6.3 Øvrige arealer (klitter, rørskov, enge og andet)

Arealerne må ikke opdyrkes/pløjes, tilplantes/gentilplantes, ej heller med juletræer, energiafgrøder eller lignende. Udskiftning og retablering af eksisterende læhegn kan dog foretages. For den eksisterende beplantning omkring fugletårnet på Hartkornsværn har plejemyndigheden ret til at fjerne beplantningen og erstatte den med blandet løvtræsbeplantning.

Endvidere skal tilplantning med hjælme og lignende være mulig som led i sandflugtsbekæmpelse. Brug af sprøjte- og bekæmpelsesmidler kan kun finde sted efter indhentet dispensation fra fredningsnævnet. Akutte angreb af stankelbenslarver kan dog bekæmpes uden dispensation fra fredningsnævnet. Arealerne må gødes i hidtidigt omfang.

Rørskovsarealerne må afskæres i henhold til naturbeskyttelseslovens almindelige bestemmelser.

§ 7 Pleje

Såfremt ejerne og brugerne ikke driver arealerne i overensstemmelse med fredningens formål, har plejemyndigheden ret til at pleje arealer ved græsning, slåning mv.

De nærmere retningslinier for pleje af de privatejede arealer skal fremgå af plejeplaner, der udarbejdes af plejemyndigheden.

Der nedsættes et plejeudvalg bestående af 1 repræsentant for hver af sagsrejserne samt 3 repræsentanter for lodsejerne. Plejeudvalget er rådgivende for plejemyndigheden og skal have forelagt endelige plejeplaner til udtalelse.

Såfremt der ikke opnås enighed mellem plejemyndigheden og lodsejerne om plejeforanstaltninger, forelægges spørgsmålet for fredningsnævnet til afgørelse. I det omfang de private lodsejere ikke selv ønsker at udføre plejen, kan plejemyndigheden foretage den uden udgift for ejeren af arealet.

Om udarbejdelse af plejeplaner og gennemførelse af plejeforanstaltninger henvises i øvrigt til de til enhver tid gældende regler om pleje af fredede arealer, for tiden Miljø- og Energiministeriets bekendtgørelse nr. 837 af 4. september 2000.

§ 8 Almenhedens færdsel og ophold samt udlæg af stier mv.

De på kort I viste stier anlægges og vedligeholdes til gående færdsel i fornødent omfang af amtet. Detaljer i stiforløbet aftales med de berørte lodsejere ved stiernes anlæg. Der er eller kan udlægges parkeringspladser, fugletårn og udstilling som vist på kortet. Der kan efter aftale med lodsejerne og efter fredningsnævnets nærmere godkendelse laves yderligere mindre stianlæg, opstilles fugletårne, fugleskjul mv. Anlæg, reparation, vedligeholdelse mv. foretages af amtet uden udgifter for lodsejerne. Reparation og vedligeholdelse af stier og parkeringspladser kan ske ved genbrug af bygningsmaterialer, men der skal ske afdækning med grus eller andet naturligt materiale.

Amtet har efter aftale med lodsejerne ret til at opsætte informationstavler, affaldskurve, bænke og lignende. Såfremt ejerne forlanger det, skal amtet ved stiernes begyndelse opstille informationstavler hvoraf det fremgår, at henkastning af affald og fodring af dyr er forbudt, at færdsel udenfor de anlagte stier er forbudt, at der i indhegningerne findes kreaturer og herunder lejlighedsvis også tyre, at al færdsel på stierne/i fenerne sker på eget ansvar, samt at hunde skal holdes i snor.

Kørende og gående færdsel kan ske på de på kort I viste veje, og gående færdsel kan ske på de viste stier samt på veje og stier i de tre hyttebyer.

Fredningsnævnet kan i jagtsæsonen (1. september - 31. december) fastsætte begrænsninger i offentlighedens gående færdsel på de på kortbilaget viste stier.

Uden for de viste veje og stier må kørende færdsel, bortset fra kørende færdsel i forbindelse med arealernes jordbrugsmæssige udnyttelse, kun ske efter fredningsnævnets nærmere godkendelse.

I jagtsæsonen (1. september - 31. december) er der i tiden fra 1 time før solnedgang og til 1 time efter solopgang ikke adgang til færdsel med motordrevne køretøjer på vejen mellem nordliden og grænsen til fuglereservatet "Tipperne".

I øvrigt har offentligheden ret til at færdes og opholde sig på landarealerne efter naturbeskyttelseslovens almindelige regler. På de af Miljøministeriet ejede arealer kan fredningsnævnet fastsætte yderligere begrænsninger i offentlighedens adgang i forbindelse med supplerende fredning af søterritoriet Ringkøbing Fjord samt statens tilgrænsende landarealer.

§ 9 Hytterne på Store Mjøl, Lille Mjøl og Grønbjerg

§ 9.1 Der må ikke opføres nye hytter.

§ 9.2 De 327 eksisterende hytter kan bevares i området under forudsætning af, at arealer med hytter ikke udstykkes yderligere, at den nuværende hytteejerforening opretholdes, og at der mellem hytteejerforeningen og lodsejerne udarbejdes en standardlejekontrakt, hvori åremål og pris er fastsat. Standardlejekontrakten godkendes af fredningsnævnet og kan ikke fraviges.

§ 9.3 For hytteområderne gælder, at der ikke må ske kloakering, at der ikke må opsættes hegn og master, herunder flagstænger, antenner, paraboler, solcelleanlæg og lignende, vindmøller, plantes hække, træer eller buske eller etableres græsplæner, og at det skal være muligt at opstille affaldscontainere i kommunalt regi.

§ 9.4 For den enkelte hytte gælder herudover,

1. at hytteejerne skal være medlemmer af den nuværende hytteejerforening,
2. at hytteejerne skal opfylde betingelserne for at erhverve sommerhuse,

3. at hver hytteejer højst må eje én hytte. Hytteejerforeningen kan dog eje flere hytter som gæstehytter,
4. at den enkelte hytte ikke udlejes og i øvrigt ikke anvendes udover, hvad lov om sommerhuse og camping tillader,
5. at hytterne ikke på nogen måde må udvides i forhold til "Registrering af Hytterne på Værnengene" af 6. november 1995. Hytternes areal må således ikke udvides - heller ikke ved etablering af terrasser, udhuse eller lignende, ligesom de ikke må udvides i højden,
6. at der i hytterne ikke må indlægges vand og el,
7. at hytterne skal vedligeholdes, således at den ydre fremtræden og karakter ikke ændres. Ved udskiftning af tag- og facadebeklædning skal det i første række ske med materialer helt identisk med de tidligere eller, hvis dette ikke er muligt med materialer med samme ydre fremtræden,
8. at hytter, der forfalder, fjernes af hytteejeren,
9. at såfremt en hytte skal gennem en større renovering, som for eksempel udskiftning af sokkel, tag eller ydervægge eller ved delvis genopførelse efter en mindre beskadigelse, skal amtet godkende udskiftningen, herunder materialerne, der anvendes, samt
10. at ejeren har en ret til at genopføre hytter der ødelægges ved brand eller naturkatastrofer. Amtet skal godkende projektet, herunder materialerne, der anvendes.

§ 9.5 Ved overtrædelse af ovennævnte bestemmelser kan hytten for ejers regning fjernes af amtet.

§ 9.6 Senest 1 år fra dags dato skal de enkelte hytter og områderne mellem hytterne bringes i overensstemmelse med ovennævnte bestemmelser, og de pågældende hytteejere skal fjerne eksisterende indretninger, der er i strid med bestemmelserne. Såfremt hytteejerne ikke selv bringer forholdene i orden, kan amtet gøre dette for ejers regning.

§ 10 Dispensation

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne, når det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål, jf. naturbeskyttelseslovens § 50.

§ 11 Tilladelser efter naturbeskyttelsesloven og anden lovgivning

De anførte fredningsbestemmelser træder i stedet for følgende tilladelser efter naturbeskyttelsesloven og planloven, jf. naturbeskyttelseslovens § 38, stk. 6.:

Lov om naturbeskyttelse (lovbekendtgørelse nr. 85 af 4. februar 2002):

§ 3 om beskyttede naturtyper mv. med henblik på eventuel opsætning af fugletårn og fugleskjul, jf. fredningsbestemmelsens § 8.

Lov om planlægning (lovbekendtgørelse nr. 763 af 11. september 2002):

§ 35 om bebyggelse og ændret anvendelse af landzonearealer i forbindelse med bevaring af hytterne, jf. fredningsbestemmelsens § 9, samt lovens § 35 om eventuel opsætning af fugletårn og fugleskjul, jf. fredningsbestemmelsens § 8.

§ 12 Ophævelse af tidligere fredning

Overfredningsnævnets kendelse af 18. maj 1977 vedrørende fredning af et ca. 2.600 ha. stort areal mellem "Tipperne" og Nymindegab, beliggende i Egvad og Holmsland Kommuner i Ringkjøbing Amt og i Blåbjerg kommune i Ribe Amt, ophæves.

På Naturklagenævnets vegne

Bent Jacobsen

viceformand

Fortegnelse over matrikelnumre
der helt eller delvist er omfattet af Naturklagenævnets afgørelse
af 24. juni 2004.

Bjålum, Gammel- og Ny Værn Enge, Sdr. Bork.

1a, 1b, 1c, 1d, 1e, 1f, 1g, 1h, 1i, 1k, 1l, 1m, 1n, 1o, 1p, 1q, 1r, 1s,
1t, 1u, 1v, 1x, 1y, del af 2, 3a, 3b, 4b, 4c, 4d, 4e, 4f, 4g, 4h, 4i,
4k, 4l, 4m, 4n, 4o, 4p, 4q, 4r, 4s, 4t, 4u, 4v, 4x, 4y, 4z, 5c, 6, 7a,
9c, 10a, 10c, 13a, 13b, 14a, 14b, 14d, 15a, 18a, 18c, 19, 20, 21a, 23b,
23c, 24a, 25, 26a, 26b, 27, 29, 30, 31, 32, 33a, 33b, 38b, 39a, 39c,
40a, 40b, 41a, 41b, 42, 43a, 43b, 44b, 45a, 45b, 45c, 46c, 47a, 47c,
47d, 48b, 49a, 49d, 50b, 51b, 52b, 53a, 53b, 54b, 55b, 56, 59, 60, 61,
65, 66, 68, 69, 71, 72, 73, 82, 83.

Søgård Hgd., Holmsland Klit.

156ad, 156af, 156ak, 156am, 156ao, 156ap, 156aæ, 156aø, 156aiu, 156arq,
156avt, del af 156aøg, 156aøo, 156aøs, 156aøt, 156aøu, 156aøv, 156aøy,
156aøx, 156cd, 156cn, del af 156h, 156hk, 156p, 156pm, 156u, 156z, 316,
317.

Bjerregaard, Lønne.

156ay, 156az, 156baq, 156bar, 156eg, 156ei, 156æ, 156ø.

Lønne Præstegård, Lønne.

5a, 5b, 5bh, 5ck, 5ev, 5hh, 5ii, 5kk, 5ll, 5mm, 5nø, 5o, 5ob, 5og, 5of,
5oh, del af 5pp, 77, 78, 79.